

КАФЕДРА ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ

Хоровий клас

Освітній ступінь

магістр

Курс	1-2
Семестр	1-4

Спеціальність

025 Музичне мистецтво

Освітньо-професійна програма

Хорове диригування

Статус

обов'язкова

ECTS	28
Годин	840
Індивідуальні години	408
Самостійна робота	432

Семестровий контроль

залік

Інформація про викладача

ПІБ	Радик Дмитро Васильович, заслужений діяч мистецтв України, професор кафедри хорового диригування НМАУ ім. П.І. Чайковського,
Профіль викладача	
e-mail	

Анотація навчальної дисципліни

Мета курсу - опанування специфікою роботи хорового диригента в контексті діяльності хорового класу.

Завдання курсу:

- розкрити загальні поняття хорового мистецтва в контексті хорової творчості, музично-хорової педагогіки, виконавства;
- осмислити еволюцію виконавських стилів хорового диригування в історичному зрізі епох;
- усвідомити форми та методи роботи диригента з хоровим колективом.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- загальні поняття хорового мистецтва в контексті хорової творчості, музично-хорової педагогіки, виконавства;
- еволюцію виконавських стилів хорового диригування в історичному зрізі епох;
- форми та методи роботи диригента з хоровим колективом.

вміти:

- аналізувати систему понятійного апарату хорового диригента в контексті хорової творчості та музично-хорової педагогіки;

- творчо переосмислювати і застосовувати у власній професійній діяльності особливості стильових концепцій хорового виконавства;
- застосовувати практично форми та методи роботи диригента з хоровим колективом.

Перелік тем

- Тема 1. Хор – сутність, функції та завдання
- Тема 2. Тренінг виконавського апарату артиста хору
- Тема 3. Методика практичної роботи з хоровими групами, солістами та хором в цілому (технічний аспект)
- Тема 4. Робота над досягненням художньої виразності та удосконалення компонентів хорової звучності
- Тема 5. Формування власної моделі художнього образу та методів практичного втілення
- Тема 6. Методика хорової роботи над творами а'cappella
- Тема 7. Методика хорової роботи над творами з супроводом, включаючи твори великих форм
- Тема 8. Генеральна репетиція та концертне виконання як спосіб реалізації творчого задуму
- Тема 9. Українська хорова музика, особливості мелодичного тематизму
- Тема 10. Розспівка та вокально-слухова настройка хору в контексті українського мелодизму
- Тема 11. Особливості практичної роботи з хоровими групами, солістами та хором в контексті української хорової музики
- Тема 12. Досягнення художньої виразності та удосконалення компонентів хорової звучності на основі українського музичного тематизму
- Тема 13. Інтерпретація художнього образу в українських хорових творах
- Тема 14. Робота над творами а'cappella українських композиторів
- Тема 15. Робота над творами українських композиторів з супроводом
- Тема 16. Втілення творчого задуму та концертне виконання хорових творів українських композиторів
- Тема 17. Музика зарубіжних композиторів, особливості мелодичного тематизму
- Тема 18. Розспівка та вокально-слухова настройка хору в контексті мелодичних особливостей репертуару зарубіжних композиторів
- Тема 19. Особливості практичної роботи з хоровими групами, солістами та хором в контексті музики зарубіжних композиторів
- Тема 20. Досягнення художньої виразності та удосконалення компонентів хорової звучності на основі музичного тематизму зарубіжних композиторів
- Тема 21. Інтерпретація художнього образу в хорових творах зарубіжних композиторів
- Тема 22. Робота над творами а'cappella зарубіжних композиторів
- Тема 23. Робота над творами зарубіжних композиторів з супроводом
- Тема 24. Втілення творчого задуму та концертне виконання хорових творів зарубіжних композиторів
- Тема 25. Музичний матеріал народнопісенного жанру та творів на канонічні тексти, особливості їх мелодичного тематизму
- Тема 26. Розспівка та вокально-слухова настройка хору в контексті народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти
- Тема 27. Особливості практичної роботи з хоровими групами, солістами та хором в контексті народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти
- Тема 28. Досягнення художньої виразності та удосконалення компонентів хорової звучності на основі народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти
- Тема 29. Інтерпретація художнього образу в народнопісенних хорових творах та творах на канонічні тексти

Тема 30. Робота над творами а'cappella на основі народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти

Тема 31. Методика хорової роботи над творами з супроводом, на основі народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти

Тема 32. Втілення творчого задуму та концертне виконання хорових творів народнопісенного матеріалу та творів на канонічні тексти

Форми та технології навчання

Педагогічні:

- вербальний: пояснення, коментарі, обговорення;
- наочний: показ, демонстрація, ілюстрації;
- аналітичний: робота з літературою, аудіо-відеоматеріалами;
- ігровий: рольові ігри, ігрове моделювання, етюдна робота.

Мистецтвознавчі:

- жанровий: визначення характерних ознак уривку за сюжетом, драматургією, родовими і видовими ознаками твору;
- стилістичний: визначення характерних ознак ролі відповідно до певної історичної доби, національності, індивідуальних рис персонажа (вік, стать, соціальний статус, тілобудова, темперамент тощо);
- інтерпретаційні трактування художнього образу відповідно до жанрово-стильових ознак ролі.

Навчальні ресурси

Нотний матеріал відповідного курсу, музикознавча та методична література за фахом представлені у вільному доступі в бібліотеці та читальній залі Академії. Інструментарій у репетиційних приміщеннях, навчальних аудиторіях, концертних залах Академії надається для проведення занять, репетицій та концертних виступів відповідно до розкладу. За умови дистанційного навчання через протиепідеміологічні заходи, всі необхідні для вивчення навчальної дисципліни основні та додаткові матеріали завантажуються на GOOGL DISK ifm1.2nmau@gmail.com. Програми модульних контрольних робіт у формі концертного виступу студентів у формі посилання на YOUTUBE надсилаються на офіційні електронні адреси кафедри.

Методи контролю

Поточний (міжсесійний) контроль:

- вербальний: співбесіда, експрес-опитування;
- аналітичний: аналіз самопідготовки студента;
- практичний: виконання вправ, практичний показ;

Підсумковий контроль:

- вербальний: колоквіум;
- практичний: задача етюдів, уривків

Система оцінювання

Критерії оцінювання знань студентів

90–100–А– відмінно

вичерпна і розгорнута відповідь на питання колоквіуму з аналізом сучасних літературних джерел, посиланням на інноваційні технології, досвід провідних вітчизняних і зарубіжних митців. Демонстрація високого рівня виконання практичних завдань.

82–89–В– добре	грунтовна відповідь на питання колоквіуму з аналізом літературних джерел, творчого доробку провідних митців. Демонстрація якісного рівня виконання практичних завдань.
74–81–С– добре	повна відповідь на питання колоквіуму з посиланням на літературні джерела, творчий доробок провідних митців. Демонстрація достатнього рівня виконання практичних завдань.
64–73–D– задовільно	відповідь на питання колоквіуму в необхідному обсязі без посилань на літературні джерела, творчий доробок митців, окремі неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.
60–63–Е– задовільно	відповідь на питання колоквіуму в мінімально допустимому обсязі, значні неточності, їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація посереднього рівня виконання практичних завдань.
35–59–FX– незадовільно (з можливістю повторного складання)	відповідь на питання колоквіуму в недостатньому обсязі, грубі помилки, неспроможність їх виправлення за допомогою викладача. Демонстрація низького рівня виконання практичних завдань.
0–34–F– незадовільно (з обов’язковим повторним вивченням дисципліни)	відповідь на питання колоквіуму на рівні елементарного розпізнання, неможливість відтворення навчального матеріалу на репродуктивному рівні. Неспроможність виконання практичних завдань.

Інклюзивне навчання

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості студентів з особливими освітніми потребами.

Неформальна освіта

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних конференціях, конкурсах творчих робіт, круглих столах, відвідування культурно-мистецьких заходів, театрів, мистецьких експозицій та виставок, музичних фестивалів, конкурсів, концертів тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Академія музичної еліти України: Історія та сучасність: До 90-річчя Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського/Автори - упорядники: А. Лащенко, О. Малозьомова, Т. Гусарчук. – К.: Музична Україна, 2004. – 560 с.
2. Анализ вокальных произведений / Под редакцией О. Коловского. – Л., 1988.
3. Андреева Л. М. Методика преподавания хорового дирижирования. – М.: Музыка, 1969.
4. Анисимов А. М. Дирижер – хормейстер. – Л.: Музыка, 1976. –
5. Антонович М. Кошиць Олександр. Композитор церковної музики і диригент. – Вінніпег, 1975.
6. Артур Никиш и русская музыкальная культура. Воспоминания, письма, статьи. – Л., 1975.
7. Артур Никиш. Об интерпретации старинной музыки //Сов. музыка. – 1936. – № 12.
8. Артуро Тосканини//Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 6. – М., 1971.
9. Асафьев Б. Музыкальная форма как процесс: Кн.1–2. – М.: Музыка, 1930. – Л.: Музыка, 1963, 1971. – 365 с.
10. Асафьев Б. О хоровом искусстве: Сб. ст./Сост. и коммент. А. Павлова - Арбенина. – Л.: Музыка, 1980. – 213 с.
11. Асафьев Б. В. Избранные труды. – М., 1952 – 1955.
12. Асафьев Б. В. Об опере. Избранные статьи. – Л., 1976.
13. Багриновский М. Дирижерская техника рук. – М.: ВПА, 1947.
14. Бауэр-Лехнер Натали. Воспоминания о Густаве Малере//Дирижерское исполнительство. – М., 1976.
15. Безбородова Л. А. Дирижирование. – М.: Просвещение, 1985, 1990.
16. Бенч Ольга. Павло Муравський: Феномен одного життя. – К.: Дніпро, 2002.
17. Бенч-Шокало О. Г. Український хоровий спів: актуалізація звичаєвої традиції. – К.: Український світ, 2002. – 439 с.
18. Берденников М. А. Диригентська педагогіка у творчій діяльності Г. Компанійця//Виконавські школи вищих учбових закладів України: Тематичний збірник наукових праць. – К.: Музична Україна, 1990. – 158-160 с.
19. Берденников М. А. Про деякі методичні проблеми у класі хорового диригування//Українське музикознавство. Вип. 7. – К.: Музична Україна, 1972.
20. Берлиоз Г. Дирижер оркестра. – М.-СПБ., 1893. – М.,1912.
21. Берлиоз Г. Избранные статьи. – М., 1956.
22. Білявський Е. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі. – К.: Музична Україна, 1984.
23. Бірюкова Л. А. Професійні якості диригента хору//Теоретичні питання культури, освіти та виконання: Збірник наукових праць. Вип. 20., - К., 2002.
24. Бобер Л. Педагогічні принципи М. Колесси//Музыка, 1983, № 3.
25. Бобер Лариса, Юзюк Іван. Грані педагогічного таланту//Микола Колесса - диригент, педагог, композитор. – Львів, 1997.
26. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. – Ростовский ГУ, 1983.
27. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. – К., 1996.
28. Борисов Ю. Основы техники дирижирования. – В.: ВПИ, 1980.
29. Боровик М. К. Становлення багатоголосного хорового співу // Історія української музики: В 6 томах. – Т. 1. – Муз. Україна, 1989. – С. 171 - 194.
30. Боулт А. Мысли о дирижировании//Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып. 7. – М., 1975.
31. Бочкарев Л. П. Психология музыкальной деятельности. – М.: Институт психологии

РАН., 1997. – 351 с.

32. Букреев И. С. Психологические предпосылки формирования готовности музыкантов – исполнителей к публичному выступлению: Автореф. дис... канд. псих. наук. – М., 1975.
33. Бэлза И. Ф. Владимир Александрович Дранишников//Вопросы музыкально-исполнительского искусства. – Вып. 5. – М., 1969.
34. Вагнер Р. О дирижировании. – СПб, 1990.//Дирижерское исполнительство. – М.: Музыка, 1975. – С 87
35. Вагнер Р. Письма. Дневники. Обращение к друзьям. – Т. 4. – М., 1911.
36. Вальденго Д. Я пел с Тосканини. – Л., 1989.
37. Вальтер Б. О музыке и музицировании//Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 1. – М., 1962.
38. Васильев В. Очерки о дирижерско-хоровом образовании: Преемственность традиций и тенденции развития. – Л.: Музыка, 1991. – 118 с.
39. Васина-Гроссман В. Музыка и поэтическое слово. – М., 1978.
40. Виноградова Е. О. Наш Муравьский//Наука і культура. – Вип. 19. – К., 1985. – С. 536-540.
41. Венедиктов Л. М. Академік оперного мистецтва (Про діяльність В. С. Тольби)//Виконавські школи вищих навчальних закладів України: Зб. ст. – К.: Київська державна консерваторія імені П. І. Чайковського, 1990.
42. Вейнгартнер Ф. Дирижер//Дирижерское исполнительство. – М., 1976.
43. Вейнгартнер Ф. О дирижировании//Дирижерское исполнительство. – М.: Музыка, 1975.
44. Вуд Г. О дирижировании. – М.: Музгиз, 1958.
45. Выготский Л. С. Психологические основы формирования личности в педагогическом процессе//Собр. соч. в 8 т. – М., 1982. – Т. 2.
46. Гинзбург Л. На пути к теории//Дирижерское исполнительство. – М., 1976.
47. Гинзбург Л. Избранное. – М., 1981.
48. Гликман И. Мейерхольд и музыкальный театр. – Л., 1989.
49. Глинский М. Очерки по истории дирижерского искусства//Музыкальный современник. – 1916, № 3.
50. Голованов Н. С. Литературное наследие. Переписка. Воспоминания современников. – М., 1982.
51. Голык Г. Г. Роль учебного хора музыкально-педагогического факультета в формировании музыкально-творческих качеств студентов: Автореф. дис... канд. пед. наук. – М., 1972. – 20 с.
52. Гнидь Б. До історії Національної опери. – К., 2003.
53. Горелов И. Н. Невербальные компоненты коммуникации. – М., 1980.
54. Горелов И. Н., Енгальчев В. Ф. Безмолвный мысли знак: Рассказы о невербальной коммуникации. – М., 1991.
55. Горностаева В. Два часа после концерта. Сборник статей и материалов. – М., 1991.
56. Горович Б. Оперный театр. – М., 1984.
57. Грум Гржимайло Т. Н. Музыкальное исполнительство. – М., 1984.
58. Грум-Гржимайло Т. Н. Об искусстве дирижера. – М.: Знание, 1973. – 40 с.
59. Гулеско І. Робота студента-хормейстера над партитурою. – Харків, 1973.
60. Гуренко Е. Г. Проблемы художественной интерпретации. – Новосибирск, 1982.
61. Деятельность: теории, методология, проблемы. – М., 1990.
62. Дженков В. А. Гордість радянської культури/Музыка, 1975, № 6. – С 24 -25
63. Дирижерское исполнительство. Практика. История. Эстетика//Редактор-составитель, автор вступительной статьи, дополнений и комментариев Лое Гинзбург.
64. Дмитриевская К. Н. Георгий Александрович Дмитриевский. – Л., 1959.
65. Дмитриев А. Полифония как фактор формообразования. – Л.: Музгиз, 1962.

66. Доминго Пласидо. Мои первые сорок лет. – М., 1989.
67. Доронюк В. Д. Курс техніки диригування. – Івано-Франківськ, 2004.
68. Друскин М. Вопросы музыкальной драматургии оперы. – Л., 1952.
69. Евгений Светланов. Дирижер. Композитор. Пианист/составитель П. В. Лукьянченко. – М., 1987.
70. Егоров А. А. Проблемы эстетики. – М., 1974.
71. Егоров А. А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин. – М.-Л., 1954.
72. Егоров А. А. Теория и практика работы с хором. – Л.: Музгиз, 1951.
73. Егоров О. Теорія і практика роботи з хором. – К., 1961. – 238 с.
74. Еремиаш О. Практические советы по дирижированию. – М., 1964.
75. Ержемский Г. Л. Психология дирижирования. – М.: Музыка, 1988. – 80 с.
76. Ержемский Г. Л. Закономерности и парадоксы дирижирования. Психология. Теория. Практика. – С.-П., 1993. – 260 с.
77. Живов В. Исполнительский анализ хорового произведения. – М.: Музыка, 1987.
78. Живов В. Теория хорового исполнительства. – М., Эдиториал УРСС, 1998. – 284 с.
79. Живов В. Хоровое исполнительство: Теорія. Методика. Практика. – М., 2003.
80. Завадинський Д. Вибір тактових схем//Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980.
81. Захаров А. П. Исполнительское хоровое мастерство как предмет хороведения// Музыка, 1986, № 5.
82. Загорецький Д. Заповіти майстра // Музыка. – 1970. - № 6. – С. 8 – 10.
83. Задерацкий В. Музыкальная форма. – Вып. 1. – М., 1995.
84. Задерацкий В. Музыкальная форма. – Вып. 2. – М., 1998.
85. Захава Б. Мастерство актера и режиссера. Изд. 2-е. – М., 1969.
86. Зилоти А. Мои воспоминания о Листе. – СПб, 1911.
87. Золотарев В. Фуга. – М.: Музыка. 1965.
88. Зязюн І. А. Інтелектуальний розвиток особистості в умовах неперервної освіти / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи: Монографія/За ред. І. А. Зязюна. – Київ: Віпол, 200. – 636 с.
89. Иванов В. В. Очерки по истории семиотики в СССР. – М., 1976.
90. Иванов В. Ф. Співацька освіта в Україні у XVIII ст. – К.: Музична Україна, 1997. – 289 с.
91. Иванова Л. А. Педагогическое наследие Н. Леонтовича: Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1983. – 24 с.
92. Иванова Ю. М. Дитяча хорова культура Харківщини останньої третини ХХ ст.: Автореф. дис... канд. мист-ва. – Х., 2001. – С. 3 – 29.
93. Иванов-Радкевич А. О. О воспитании дирижера. – М., 1977.
94. Иванов-Радкевич А. Пособие для начинающих дирижеров. – М.: Музыка, 1977.
95. Интервью с Карелом Анчерлом// Сов. музыка. – 1967. № 6.
96. Интуиция, логика, творчество. – М., 1987.
97. Искусство Артуро Тосканини. Воспоминания. Биографические материалы. – Л., 1974.
98. Каган М. С., Эткинд А. М. Общение как ценность и как творчество// Вопросы психологии. – 1988. – № 4.
99. Казачков С. А. Дирижерский аппарат и его постановка. – М.: Музыка, 1967.
100. Казачков С. А. О дирижерско-хоровой педагогике // Музыкальное исполнительство. – Вып. 6. – М., 1970. – С. 120 – 144.
101. Казачков С. А. От урока к концерту. – Казань: Изд-во Казан. ун-та, 1990. – 334 с.
102. Канерштейн М. Про методику навчання диригентів//Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980.
103. Канерштейн М. Вопросы дирижирования. – М., 1972.
104. Кан-Шпейер Руководство по дирижированию//Дирижерское исполнительство. –

М., 1976.

105. Канн Э. Элементы дирижирования. Л.: Музыка, 1980.

106. Кардашова А. С. Опережающее отражение действительности//Вопросы философии. – 1981. – № 7.

107. Кириленко Г. Л. Проблема исследования жестов в зарубежной психологии//Психологический журнал. – 1987. – № 4

108. Карпіловська С. Я., Мітельман Р. Й., Синявський В. В., Ткаченко О. М., Федоришин Б. О. Основи професіографії: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1997. – 148 с.

109. Карс А. История оркестровки. – М., 1990.

110. Кашкин Н. Д. Сергей Иванович Танеев и Московская консерватория // Муз. современник. – 1916. - № 8.

111. Клемперер Отто. Беседы об искусстве//Советская музыка. – 1989, № 3.

112. Климов Е. А. Индивидуальный стиль деятельности в зависимости от типологических свойств нервной системы. – Казань, 1969, - 287 с.

113. Ковалик П. А. Творча спрямованість диригентсько-хорової підготовки студентів НМАУ // Українське музикознавство. – К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2000. – Вип. 29. – С. 32 - 38.

114. Ковалик П. А. До проблеми виконавської майстерності хормейстера// Культура і мистецтво у сучасному світі: Наукові нотатки НМАУ імені П. І. Чайковського. – Вип. 3. – К., 2002.

115. Ковалик П. А. Хорове виконавство як феномен творчої взаємодії (з досвіду Київської хорової школи). – Автореф. дис... канд. мист. – К., 2002.

116. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. – К., 1990. – 248 с.

117. Колесса М. Ф. Основы техники дирижирования. – К.: Музична Україна, 1993.

118. Колесса М. Навчання студента-диригента в класі по спеціальності// Українська музика. – К.: Музична Україна, 1972.

119. Коловский О. О песенной основе хоровых форм//Хоровое искусство. Вып. третий. – Л., 1977. – С 46 - 67.

120. Комісаров О. В. Музична педагогіка: галузеві стандарти освіти як складова діяльності НМАУ. – В кн.: Музична освіта в Україні: теорія і практика// Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського. – Вип. 29. – К., 2003.

121. Кондрашин К. П. О дирижерском искусстве. – Л.; М., 1970.

122. Кондрашин К. П. Мир дирижера (Технология вдохновения)/Беседы с кандидатом психологических наук В. Ражниковым. – Л.: Музыка, 1976.

123. Корыхалова Н. П. Интерпретация музыки. – Л., 1979.

124. Королюк Н. Корифеї української хорової культури ХХ ст. – К.: Музична Україна, 1994.

125. Косачева Р. Из бесед с Г. Н. Рождественским//Мастерство музыканта исполнителя. – М., 1976.

126. Кофман Р. І. Виховання диригента: психологічні особливості. – К.: Музична Україна, 1986.

127. Красинская Л. Оперная мелодика П. И. Чайковского: Исследование. – Л., 1986.

128. Краснощеков В. Вопросы хороведения. – М.: Музыка, 1969.

129. Краузе Э. Рихард Штраус. – М., 1961.

130. Кречко М. М. Слово про колегу//Музика, 1994, № 5.

131. Кречко М. М. Думкою окрилені літа// Музика, 200, № 6. – С 24-26

132. Кузьмина Н. В. Акмеология – новая область научных знаний // Профессионализм педагога. Ижевск; СПб, 1992.

133. Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1978.

134. Лазер А. Современный дирижер. – М.: Музыка, 1975.

135. Лайнсдорф Э. В защиту композитора: Альфа и омега искусства интерпретации. – М., 1988.
136. Лащенко А. П. Хоровая культура: аспекты вивчення і розвитку. – К.: Музична Україна, 1989.
137. Лащенко А. П. Хоровий спів – його покликання//Музика, 1998. № 3. – С 18 – 19
138. Лащенко А. П. Музичне виконавство на рубежі століть//Науковий вісник. Вип.. 18. – К., 2001.
139. Левандо П. Хоровая фактура. – Л.: Музыка, 1984.
140. Леонардо да Винчи. Избранные произведения. Т. 2. – М.; Л., 1935.
141. Ливанова Т. История западно-европейской музыки до 1789 года. – Т. I. – М.: Музыка, - 1983. – С 696.
142. Лист Ф. Избранные статьи. – М., 1959.
143. Лонг М. За роялем с Г. Форте. За роялем с М. Равелем. За роялем с К. Дебюсси//Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып. 9. – М., 1981.
144. Мазель Л. Вопросы анализа музыки. – М.: Советский композитор, 1978.
145. Мазель Л. Строение музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1986. – 528 с, нот.
146. Макаренко Г. Творчість диригента: естетико–мистецтвознавчі виміри. – К., 2005.
147. Малер Густав. Письма. Воспоминания. – М., 1964.
148. Малозьомова О., Гусарчук Т. Покликання: Життя і творча діяльність О. С. Тимошенка. – К.: Музична Україна, 2002.
149. Малько Н. А. Основы техники дирижирования. – М.-Л.: Музыка, 1965.
150. Малько Н. А. Воспоминания. Статьи. Письма. – Л., 1972.
151. Маркевич И. Высказывания//Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып. 5. – М., 1970.
152. Маркевич И. Дирижирование – это тоже наука (Беседа с И Маркевичем). Муз. Кадры. – 1966. 31. 10.
153. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі. – К.: Музична Україна, 1986.
154. Маталаев Л. Основы дирижерской техники. – М.: Советский композитор, 1986.
155. Меньков А. Н. С. Голованов – интерпретатор «Бориса Годунова» М. П. Мусоргского//Муз. исполн. и современность. Вып. 1. – М., 1988.
156. Медынь Я. Методика преподавания дирижерско-хоровых дисциплин. – М.; Музыка, 1978.
157. Минин В. Ближе к практике // Сов. музыка., 1975. - № 2. – С. 85 – 88
158. Минин В. Н. Еще о подготовке хормейстеров. – М., Советская музыка, № 8, 1966.
159. Михайлов М. Этюды о стиле в музыке. – Л., 1990. – 288 с.
160. Михайловский В. А. Педагогика высшей школы: Учебное пособие. – Харьков: ХГУ, 1991. – 187 с.
161. Мирошникова А. А. Воспитание профессиональных качеств дирижера-хормейстера в классе хорового дирижирования. – Метод. реком. для викладачів і студентів муз. вузів. – К., 1993. – 16 с.
162. Москаленко В. Г. До визначення поняття «Музичне мислення»//Українське музикознавство. – Вип. 28. – К.: НМАУ, 1998.
163. Мравинский Евгений. Записки на память: Дневники. 1918 – 1987. – С.-П.:Искусство – СПб, 2004
164. Музыкальное исполнительство. Вып. 1 – X. – М.
165. Музыкальное исполнительство и современность. Вып. 1. – М., 1988
166. Мусин И. А. Техника дирижирования. – Л.: Музыка, 1967.
167. Мусин И. О. О воспитании дирижера: Очерки. – Л.: Музыка, 1987. – 247 с
168. Мюллер Т. Ф. Гармония: Учебник. – М., 1981. – 295 с, нот.
169. Мюнш Ш. Я – дирижер. – М.: Музгиз, 1982.
170. Навчальні плани НМАУ ім. П. І. Чайковського. – К., 2006.

171. Назаров А. Ф. Цезарь Антонович Кюи. – М., 1989.
172. Назайкинский Е. Логика музыкальной композиции. – М.: Музыка, 1982.
173. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. – М., 1961.
174. Немеровский А. Пластическая выразительность актера. – М., 1988.
175. Никольская-Береговская К. Ф. Развитие школы хорового пения в России. – М., 1974. – 175 с.
176. Новикова Э. Тобиас Маттей//Муз. исполнительство. Вып. 7. – М., 1972.
177. Новикова Л. И. Педагогика детского коллектива. – М., 1978. – 144 с.
178. Ольхов К. А. Вопросы теории дирижерской техники и обучения хоровых дирижеров. – Л.: Музыка, 1979.
179. Ольхов К. А. Теоретические основы дирижерской техники. – Л., 1984. – 160 с.
180. О музыкальном исполнительстве. Сб. статей. – М., 1959.
181. Онеггер А. О музыкальном искусстве. Сб. статей. – М., 1979.
182. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: Навчальний посібник / А. М. Алексюк, А. А. Аюрзанайн, П. І. Підкасистий, В. А. Козаков та ін. – К., 1993.
183. Орлов Ю. М. Восхождение к индивидуальности: Кн. для учителя. – М., 1991. – 287 с.
184. Остапенко Л. В. Розвиток творчих якостей у студентів-хормейстерів засобами української духовної музики: Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1999. – 21 с.
185. Остапенко Л. В. Система розвитку творчих якостей особистості // Нова педагогічна думка: Наук.-метод. журнал, 1999. - № 3. – С. 19 – 24.
186. Падалко Л. О. Виховання ансамблю в хорі. – К.: Мистецтво, 1969.
187. Пазовский А. М. Записки дирижера. – М.: Музгиз, 1966.
188. Памяти Н. М. Данилина. Сб. статей. – М.: Сов. комп., 1986. – 312 с.
189. Первушина Т. А. Формирование готовности студентов музыкально-педагогических факультетов к работе с хором: Автореф. дис... канд. пед. наук. – М., 1985. – 16 с.
190. Пэрриш К., Оул Дж. Образцы музыкальных форм от григорианского хорала до Й. С. Баха. – Пер. с англ. – Л.: Музыка, 1975. – С. 216.
191. Петровский В. А. Личность в психологии. Парадигма субъектности. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. - 512 с.
192. Петровський О. Ю. Комплексний підхід з питань диригентсько-хорової підготовки студентів // Дослідження проблем професійної підготовки вчителя музики: Зб. наук. пр. – К., 1981. – 134 с.
193. Пігров К. керування хором. – К.: Образотворче мистецтво, 1956.
194. Поздняков А. Б. Дирижер-аккомпаниатор//Институт им. Гнесиных. – М., 1975.
195. Покровский Б. Размышления об опере. – М., 1979.
196. Поляков О. И. Язык дирижирования. – Киев: Музична Україна, 1987.
197. Попова Т. В. О музыкальных жанрах. – М., 1981. – 128 с.
198. Протопопов В. В. Позднее симфоническое творчество С. В. Рахманинова// С. В. Рахманинов. – М., 1947.
199. Протопопов В. В. История полифонии в ее важнейших проявлениях. – М.: Музгиз, 1962.
200. Профессиональная підготовка руководителя самодеятельного хорового коллектива: Сб. науч. тр. / Науч. ред. П. П. Левандо. – Л.: ЛГИК, 1988. – 286 с.
201. Проців Л. Й. Розвиток музично-педагогічної думки в Галичині (кінець ХІХ – пер. пол. ХХ ст.): Дис...канд. пед. наук. – К., 1999. – 204 с.
202. Птица К. Очерки по технике дирижирования хором. Материалы к курсу техники дирижирования. – М. – Л.: Музгиз, 1948.
203. Птица К. Заметки педагога // Сов. Музыка, 1965. - № 1. - С. 52 – 63.
204. Птица К. Б. Мастера хорового искусства в Московской консерватории. – М., 1970.
205. Раввінов О. Г. Хорова робота в школі. – К., 1969.

206. Ражников В. Г. Психология творческого процесса дирижера: Автореф. дис... канд. псих. наук. – М., 1973. – 18 с.
207. Ражников В. Кирилл Кондрашин рассказывает о музыке и жизни. – М., 1989.
208. Рахлин Натан: Статьи. Интервью. Воспоминания. – М., 1990.
209. Римский-Корсаков Н. А. Основы оркестровки. – М., 1956.
210. Римский-Корсаков Н. А. ПСС – М.: Музгиз, 1963. – Т. 2. – 280 с.
211. Римский-Корсаков Н. А. Эпидемия дирижерства. – М.: Музгиз, 1963.
212. Робинсон П. Караян. – М., 1981.
213. Рождественский Г. Дирижерская аппликатура. – Л.: Музыка, 1974.
214. Рождественский Геннадий. Мысли о музыке. – Л.: Музыка, 1975. – М., 1976.
215. Рожок В. І. Стефан Турчак: Диригент, митець, громадянин. – Харків, 1994.
216. Рожок В. І. Сонячний маестро. – К., 2006.
217. Романовская Л. А. Формирование психологической готовности к профессиональной деятельности в обучении хормейстеров // Профессиональная подготовка руководителя самодеятельного коллектива. – ЛГИК, 1988. – С. 14 – 20.
218. Ротбаум Л. Опера и ее сценическое воплощение. Записки режиссера. – М., 1980.
219. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посібник. – К.: Інтерпроф, 2002. – 270 с.
220. Руссо Жан-Жак. Об искусстве. М.; Л., 1959.
221. Ручьевская Е. Слово и музыка. – Л., 1960.
222. Ручьевская Е. Классическая музыкальная форма. – СПб, 1998.
223. Савчук Є. Г. На рівень сучасності // Музика, – 1985, - № 3 - С. 22.
224. Самосуд С. А. Статьи. Воспоминания. Письма. – М., 1984.
225. Светланов Е. Музыка сегодня. – М., 1985.
226. Свинцов В. И. Смысловый анализ и обработка текста. – М., 1979.
227. Сенченко Л. Формування хорového мислення дирижента. – Рівне: РДК «Ліста», 1998. – 128 с.
228. Серебри А., Шип В. Хормейстер-педагог // Музика. – 1980. – № 4. – С. 24.
229. Серов А. Н. Избранные статьи. Т. 1. – М.; Л., 1950.
230. Серганюк Ю., Серганюк Л., Їжак В. Методика аналізу хорових творів. - Івано-Франківськ, 1992. – 112 с.
231. Серая Г. А. Професійне становлення студента в процесі музичної інтерпретації: Зб. наук. пр. – Вісник КНУКІМ, Серія „Педагогіка”, Вип.. № 2. – К., 2000. – С. 57 – 68.
232. Сивизьянов А. Проблемы мышечной свободы дирижера хора. – М.: Музгиз, 1983
233. Сидельников Л. Большой симфонический оркестр Центрального телевидения и всесоюзного радио. – М., 1981.
234. Сидельников Л. Академический симфонический оркестр Союза ССР. – М., 1986
235. Сидельников Л. Отечественное симфоническое исполнительство: проблемы и история//Музыкальное исполнительство и современность. – Вып. 1. – М., 1988.
236. Сидельников Леонид. Симфоническое исполнительство: эстетика и теория. Исторический очерк. – М., 1991.
237. Симакова Н. Вокальные жанры эпохи Возрождения. – М.: Музыка, 1985. – С 360.
238. Симонов П. В. Метод к. С. Станиславского и физиология эмоций. – М., 1962.
239. Симонов П. Ф. Темперамент – характер – личность. – М., 1984.
240. Скребков С. Художественные принципы музыкальных стилей. – М., 1973.
241. Скребкова-Филатова М. Фактура в музыке. – М., 1985.
242. Смирнов М. А. Эмоциональный мир музыки. – М., 1990.
243. Смирнова Т. А. Проблеми хорової освіти у вищих навчальних закладах м. Харкова // Педагогіка та психологія: Зб. наук. пр. – Харків: ХДПУ, 2000. – Вип. 16. – С. 54 – 63.
244. Смирнова Т. А. Хорознавство: історія, теорія, методика. – Харків, 2000.
245. Смирнова Т. Диригент хору: індивідуальність, педагог, керівник. – Х., 2003.
246. Соколов В. Работа с хором. – М.: Музыка, 1967.

247. Соколов А. Музыкальная композиция XX века: диалектика творчества. – М., 1992. – 230 с, нот.
248. Соллертинский И. Музыкально-исторические этюды. – Л., 1965.
249. Способин И. Музыкальная форма. – М.: Музыка, 1967.
250. Станиславский К. С. ПСС. – М., 1954.
251. Станиславский К. С. Работа актера над собой / Собр. соч. в 8 томах. – Т. 3., Ч. II. – М., 1955.
252. Станішевський Ю. Оперний театр радянської України. – К., 1988.
253. Степанченко Г. Сорок років у театрі//Музика, 1994, № 5.
254. Танеев С. И. Из научно-педагогического наследия. – М., 1967.
255. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. – М., 1961.
256. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей. – М., 1947, 1985. – 320 с.
257. Тимофеев Ю. Руководство для начинающего дирижера. – М.: Музыка, 1935.
258. Тимошенко О. С. Музична освіта України на сучасному етапі // Укр. музикознавство. – К.: МАУ, 2000. – Вип. 29. – С. 3 - 8.
259. Тимошенко О. С. Хорові диригенти. Нове покоління//Музика. – 2002, № 1-2.
260. Тимошенко О. С., Андрос Н. І., Дженков В. А. Українська хорова література. Навчальний посібник. – К., 1984.
261. Ткаченко Г. Й. З історії становлення кафедри хорового диригування Київської консерваторії // Українське музикознавство: Респ. міжвуз. наук.- мет. зб. – К.: Музична Україна, 1990. – Вип. 25. – С. 16 – 26.
262. Тольба В. С. Статьи. Воспоминания/(Послесловие И. Д. Гамкало) – К.: Муз. Укр., 1986. – 162 с.
263. Тольба В. С. Проблемы исполнительства// Питання диригентської майстерності. – К.: Музична Україна, 1980.
264. Тюлин Ю. Учение о музыкальной фактуре и фигурации. – М: Музыка, 1976.
265. Уколова Л. И. Дирижирование. Учебное пособие. – М., 2003.
266. Уманець В. А., П. О. Козицький – учитель музики і співу // Музика, 1973. - № 4. - С. 27 – 28.
267. Уманець В. А. Музично-педагогічна і диригентсько-хорова діяльність М. Леонтовича // Вища і середня освіта. – К.: Вища шк., 1975. – Вип. 8. – С. 100 – 110.
268. Ушкарев А. Основы хорового письма. – М.: Музыка, 1962.
269. Федотов Е. С., К. Г. Стеценко – педагог. – К.: Муз. Україна. – 1977. – 71 с.
270. Федотов Е. С. Педагогічна спадщина композитора К. Г. Стеценка і музично-педагогічні факультети педінститутів // Вища і середня педагогічна освіта. – К.: Вища шк., 1976. – Вип.. 9. – С. 92 – 99.
271. Фомин В. Оркестром дирижирует Мравинский. – Л., 1976.
272. Фомин В. Евгений Александрович Мравинский. – М., 1983.
273. Фуртвенглер В. Из литературного наследия//Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып. 2. – М., 1966.
274. Хазанов А. Как разучивать произведение с хором//Работа в хоре. – М.: Музыка, 1964.
275. Хайкин Б. Беседы о дирижерском ремесле. Статьи. – М.: Советский композитор, 1984.
276. Хлебнікова О. В. Формування досвіду музично-виконавської діяльності у студентів вузів культури: Автореф. дис... канд. пед. наук. – К., 1998. – 24 с.
277. Холопова В. Фактура. Очерк. – М., 1979.
278. Холопова В. Формы музыкальных произведений. – М., 1999.
279. Цагарелли Ю. А. Психология музыкально-исполнительской деятельности: Дис... докт. психол. наук. – С.-Петербург., 1989. – 420 с.
280. Цагарелли Ю. А. Психологическое исследование музыкальности как профессионально важного качества: Автореф. дис... канд. псих. наук. – Л., 1981, - 17 с.

281. Цуккерман В. Музыкальные жанры и основы музыкальных форм. – М., 1964.
282. Чабанный В. Ф. Педагогическое руководство хоровой самодеятельностью: Автореф. дис... докт. пед. наук. – Л., 1990. – 48 с.
283. Чесноков П. Хор и управление им. – М.: Музгиз, 1961. – 240 с.
284. Чесноков П. Хор і керування ним. – К., 1975.
285. Чехов Михаил. Об искусстве актера. Соч. Т. 2. – М., 1986.
286. Шаляпин Федор Иванович. Маска и душа//Литературное наследство. Письма. Т. 1. – М., 1957.
287. Шамина Л. В. Актуальные проблемы дирижерско-хорового образования // Вопросы хорового образования. – М., 1985. – С. 3 – 8.
288. Шеметов П. Школа концертно-дирижерского искусства. – Харків: Лівий берег, 2004.
289. Шерхен Г. Учебник дирижирования//Дирижерское исполнительство. – М., 1976.
290. Шип С. В. Музична форма від звуку до стилю: Навч. посібник. – К.: Заповіт, - 176 с.
291. Шульпяков О. Музыкально-исполнительская техника и художественный образ. – Л., 1986.
292. Шуман Роберт. Избранные статьи о музыке. – М., 1956.
293. Штраус Р. Размышления и воспоминания//Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 7. – М., 1975.
294. Эликсир жизни – музыка. Герберт Караян о себе.//Муз. жизнь. – 1983. № 15.
295. Юзефович В. С Рождественским о Рождественском//Муз. исполнительство. – Вып. 10. – М., 1979.
296. Юзефович В. Беседа с Ю. Темиркановым//Сов. музыка, 1976.
297. Юрлов А. Статьи и воспоминания. Материалы.. – М., 1983.
298. Яворский Б. Л. Избр. труды. – Т. 2, ч. 1. – М., 1987. – 365 с.
299. Яковлев Вас. Чайковский-дирижер//Сов. музыка, 1940. № 5-6.
300. Яркин Б. Д. Интенсификация хормейстерской подготовки студентов музыкально-педагогического факультета пединститута в ходе хорового практикума: Автореф. дис... канд. пед. наук. – М., 1990. - 16 с.
301. Якубяк Я. Аналіз музичних творів: Музичні форми. – Ч. 1. – Тернопіль: Знання, 1999.
302. Barlow Wilfred. The Alexander Technique. – New York, Alfred A. Knopf, 1973. – Техніка Олександра. – Навчальний посібник. Пер. з англ. з деякими скороченнями О. В. Комісарова.